

Csönd hasadékaiban lelkek megigézve időznek

Hat naputas költő zeneszóval fűszerezett verstortúrája (verselőadás, verszarándoklat, versperformansz) 2026. április 22-én „A csend mint istenkapcsolat a művészetben” című konferencia keretében, melyet a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet szervezett a Hild-villában.

Szereplők: Csáji László Koppány, Fodor Miklós, Györgyi Csaba, Hegyi Botos Attila, Leveles Ibolya, Zöldy Pál - költők

Közreműködött Leveles Ibolya énekkel, Zöldy Pál moldvai kavalon, Fodor Miklós népi furulyán és fuvolán, Dévényi Zoltán gitáron.

A verstortúra koreográfiájának vázlatát Fodor Miklós írta, a konkrét részletek kidolgozásában minden szereplő részt vett ötleteivel.

Kezdő csendritus

Holdkörben állt a hat költő szemben a közönséggel az ég alatt a kertben.

Csönd hasadékaiban lelkek megigézve időznek

(Pál mondta háromszor ritmizálva, különböző hangszínekkel.)

Koppány kezében csöndkorsó, mely a ritus során kézről kézre járt miközben egy-egy mondat hangzott el egy-egy költő szájából.

Hogyan lépünk át az időtlenségbe? (Koppány)

Félrebiccenő fejjel hallgat, énekel téged az Éj. (Attila)

Sorsom rést ütni a csendre, s nem fénni át rajta. (Pál)

Mesebeszéd mentén beszokik a csönd. (Ibolya)

Keletkezetlen csendeket sohasem tudtam elrontani. (Csaba)

Álombiztonsági ügy lett a Néma csillagmítoszok ivadéka. (Miklós)

Koppány és Miklós előre lépett, egymással szembe állt, tartotta a csöndkorsót és kántált.

Csáji László Koppány: Az álmodó Isten

Mindannyian az álmodozó Isten
Csöppnyi gondolatai vagyunk.
Hősök egy szépen kigondolt,
Épülő-múló, hömpölygő mesében.
Sorsunk nem az eltűnés, hiszen
Örökléte csillog mindünk szemében.
Remélem, mosolyogsz, Mesemondó,
Amikor rám gondolsz éppen.

Elindult a verstortúra. A következő helyszíneket, állomásokat jártuk végig:

1. Az ÚT kezdete (KELIM - Koppány mesebeli varázsszőnyege)
2. A CÉDRUS (ÉLETFA– Attila természeti világa),
3. A kerti PAVILON kapuja (BOROSPINCE ELŐTERE – Pál bölcsességkereső világa)
4. Az ÚT (ZARÁNDOKLAT – Koppány világjáró világa)
5. A LAK előtere (a SZENT KÜSZÖB előtti tér – Ibolya lélekőrző, lélekszólító világa)
6. BELSŐ TEREM (MISZTIKUS ŰRKABIN – Csaba filozofikus, kozmikus világa)
7. Az AJTÓ előtt (MITIKUS ÁTJÁRÓ - Miklós közvetítő világa, Koppány végszava)

A verstortúra során mindig annál a költőnél volt a csöndkorsó, aki éppen beszélt. A papírról felolvasott szövegeit minden szereplő belehelyezte a csöndkorsóba.

Csáji László Koppány - a VILÁGJÁRÓ VÁNDOR és MESEMONDÓ szerepköre, kelléke a KELIM (varázsszőnyeg)

Koppány a kelimet fűre terítette, törökülésben mesélni kezdett.

Hogyan lépünk át az időtlenségbe (1. rész)

Meglátta a felszálló és kidurranó szappanbuborékok arcát: mosolyogtak, féltek, acsarkodtak és szerettek. A tábortűz mellett egy vándorkereskedő gyermeke fújta rendíthetetlenül a buborékokat, és azok a forró levegővel együtt, remegő fénypöttyökként röptek fel a sötét magasba. Ezen az estén Naszreddin Hodzsa, a híres, furfangos bölcs és tréfacsináló, jóságos tolvaj tekintetét a buborékok magasba vitték; csöndben figyelte, amint a csillagok lassacskán sakkoztak az égen. Kikerülték egymást hosszú pályájukon, vagy épp kioltotta a fényesebb a haloványabbat, azután továbbkúszott mind. Tücsökmuzsika és éjjeli vadak suhanásai hallatszottak idelentről. Tűz égett egy közeli dombon; néhányan körülülték, alakjuk lobogott, szavaik a némasággal viaskodtak. Narancsillat és füstös sült hús szaga lengett a levegőben, míg a szomszédos olajligetek hallgatag lombjai bólogattak. Ágaik árnyékokat gyűjtöttek az árnyakra, hogy eltakarják a tigrisfoltos talajon derengő kócos fűcsomókat. Egy-egy felhő a hold szigetén megpihent, majd továbbindult

délre, amerre az óriás építmények hazája van. Langyos szellő sóhajtozott szinte észrevétlenül. A növények édes illata betöltötte a sötétet.

Hodzsa a hátán feküdt, egy fűcsomóra támasztva őszülő üstökét, melyben megannyi ötlet kirakodva horgonyzott már, s most mámoros szunnyadással pihentek alkotójuk agyának kikötőjében. És mintha e kikötőből figyelné a sötétségből lomhán előhullámzó végtelen tengert, úgy nézte Naszreddin a csillagoktól átlyuggatott égboltot. Néhány méterre onnan a szekéren zizegett a szalma valamilyen apró állat körül, aki lélegzetvisszafojtva leste a fűben fekvő alakot: mozdul-e. Nem mozdult a veszélyes embertömb, így aztán lopva továbbsurrant a szalma közt. Billegett a hold, feketén gyűltek a bogyók a bokrokon, és a levelek szemei rácsukódtak önnön hajlatukra. Színtelenül és szótlánul üdvözölték egymást a harmatcseppek, szórakozottan keringett egy-egy éjszakai rovar a tűz felé, és a Föld nagy, szőrös hasára fektetve hegyláncoktól ráncolt két kezét, süketen bóbiskolt a harangöblű éjszaka mezőin. Szigetelen, nyugodt vízzé vált a világ, a gondolatok a sötétben búvárkodtak. Későre járt. A Nap ép alattunk van, gondolta Hodzsa, hisz melege átsugárzik a feketéslila földön. A távolságok pengéi széjjelsabdalták a tereket Feztől Bagdadig, Szamarkandtól Kairóig é Sztambulig; a megmaradt darabkák mozaikjain minden ember álmából bugyogott elő a rózsaillesztés magány.

A következő helyszínre, a cédrushoz, melynek tövében Attila ült, kaval és furulya improvizatív ősi hangulatú duója hívta a résztvevőket.

Hegyi Botos Attila – a TERMÉSZETTEL EGYÜTTLÉLEKZŐ EMBER szerepköre, helyszíne egy CÉDRUS

CSEND CSALOGÁNYA (részletek)

Genézis

Κόσμος αοιδός

Mikor megszületél, sötét volt.

Végeláthatatlan sötét.

És csöndek csöndje lebegett feletted:
fekete kökörcsin ég.

Képek nyaldostak, fojtogató hangok:
nem hall. Nem lát. Nem ért.

Korszakok teltek el, még mindig
sötét van. Talán meg sem születél.

Félrebiccenő fejjel hallgat,
énekel téged az Éj.

Kacsázó idő

EMLÉKEZNI

az első kitörésre.

Fölsismerni

minden törvényt,

magadat mint mozgást,

újra s újra tudni

napot, vizet, szelet.

Fölhevülni s megdermedni:

veszíteni ezerszer

s még egyszer.

Növekvő idővel

egyre kisebbnek,

egyre vékonyabbnak lenni.

Aztán csak kirepülni

egy kölyök markából –

mielőtt elmerülnél

a hűvös, könnyű csöndbe,

párat még pördülhess

súlytalan a vízen.

Ölben a néma lant

Emelkedő vizek,

füzek gyöngyfűggönyén

elköti ladikját a kibomló

nap. Folyama sűrű méz,

csurdogál csillogó

csalit közt, lustán

lefelé: tükre selyme

se rezzen. Evezők öblén

elomló puha csend.

Tollába temetkező,

mozdulatlan hattyútest

olvadt aranyán a hab.

Kamilla

Csendes vizeken ringattál,

hol smaragdfüge-lombok rognak

a lusta csillámú árba.

Szelek Urának napkévéibe vetettél:
szőlőmig vezetett a Gabonák Lánya.
Boruljon rám hófehér sötétség,
messzi dalmondók csöndfalú árnya:
rejtelmem nyarában édesen illatoz
kicsi szívünk kamillája.

Kaval és furulya egyszerű, ősi hangzatai szólaltak meg ekkor.

Advent

A csönd, amely lecsordul
a fák között a hegyen,
túl van már minden
madáréneken, loncillatú időn,
csak
üldögél fedetlen lugasa
olvasatlan levelei felett;
ajkán felfénylő mustjával
szürkületre nevet,
ében ág-grafikák
hegyén pillantva meg
illanó csillagot.

Csend csalogánya

Lejtőző ég,
ejtőző szőlők.
Lak kattanó
lakatja – májuséj,
jércehold,
jezsámenpára.
Csodabogyós
akácos, borostyán-,
iszalagrengeteg.
Csalítja kalitján
csattogsz,
köszöntesz, szívem –
csend csalogánya.

A következő helyszínre, a kerti pavilonhoz, melynek kapujánál Pál állt, a furulyán és kavalon felcsendülő „A fényes Nap immár elnyugodott” kezdetű moldvai dallam hívta a verstortúra közösségét.

Zöldy Pál - az ARCHAİKUS BÖLCSESSÉGKERESŐ szerepköre, helyszíne a BOROSPINCE (kerti pavilon) BEJÁRATA

„TABULA RASA” ZÖLDY PINCE - SÜMEG

*könnyű zápor,
szélben lebegő virágszirmok
gyümölcsök ígérete,
bor az újrakezdéshez*

Csak ha egyedül vagy,
kortyolj bele. Titka attól
édes és nehéz, mert nem
oszthatod meg senkivel. A
magány hűvös levegőjétől
fénylő homlokod: letörölt
írótábla. Hallgass
csendben.

S
ha
magad
maradtál,
akkor
se
idd üvegből.

ISTEN PARTJA

mi vagyunk a sziklák
rajtunk szakad szét
a Tenger csendje

belénk ütközve
följajdul
az Isten

SORKÖZ

Szavaim közé barázdát
nyit a csend
a kimondhatatlan ok.

Vak vagyok
és fázom és összehúzó magam
de sehogy se
férek be szavaimba
s nem jutok át közöttük sem
- fönnakadok.

Papírra taszítottan
szavak közé számúzve
élni!

AMI ELMONDHATÓ

az valahogy mindig
a kapun kívül történik.
A kimondhatatlant
csak kimondhatatlan érintheti.
De a te dolgod nem is az,
hogy róla - beszélj.
Mert a te szavad erőtelen
és elhal.
Hallgass, várj,
hogy készen találjon,
s megszólal.

SORSOM

rést ütni
a csendre
s nem férni át rajta

kétségbeesetten
ütve rést
a csendre
át nem férve rajta

ISTEN ÉS ÉN

Tenger ír fövényre
laponként.
Ködben

havasi kürt enyész.
Hallgatunk.
Csendülünk.
Egész.

CSENDROBBANÁS

Nincsen távol
nincsen közel
Csend ha mozdul:
öl és ölel.

Furulyán az A fényes Nap kezdetű népdal szólt, Ibolya dúdolta.

HANGTALAN

Szavam szétporlik
az öntudatlan légürességben
álmodom önmagam
kiáltó szájamat
körém búrát
a hallgatás örve fon
a hangok közt
fehér csendfolt vagyok

- orkánban elnyomott kiáltás
a tombolásban elhalón.

JAJ, KINEK SZAVA CSAK TEMETŐ

hegedűtok, ha kővel van teli
nincs irgalom

jaj - kinek szíve nem véres
hontalan s megunt hazát keresni
nincs irgalom

jaj nekünk, Uram, ha forrásaid elapadnak
homok pereg csak ráncos tenyerünkből
elvetélt szavak hullamérgét
hordozzuk néma kürtjeinkben
üres héjként zörög
nyomunkban az idő

irgalom!

Magyar népi ihletésű rögtönzött dallamok hívták a kezdő helyszínre, Koppány kelimjéhez vissza a zarándokokat, ahol Koppány törökülésben folytatta meséjét.

Csáji László Koppány: Hogyan lépünk át az időtlenségbe (2. rész)

Naszreddin Hodzsa elfeledve tegnapelőtti kényszerű távozását Khinesszir városából, s hogy azóta tizenöt-húsz martalóc lesi nyomát, boldogan nyújtózott el az Úr szent ege alatt. A vérdíjról sem tudott, s a távollétében meghozott halálos ítéltről, hogy őt bárki bárhol és bármikor megölheti, sőt, hogy a tettes jutalmat érdemel. Hiszen éjszaka kinyílik a Föld ablaka az érthetetlen messzeségek tájaira, és a Szíriusztól a Vénuszig beláthatni elérhetetlen partjainkat. Felidézte, hogy tegnapelőtt alkonyatkor egy kereskedővel és kisfiával hozta össze a sors az úton, együtt folytatták vándorlásukat nyugatnak. Eleinte színes leplekről mesélt neki a kalmár, aztán mikor látta, hogy nem vevőfélével van dolga, egy ideig némán rótták a kilométereket; hátuk mögött néhány jól felmálházott szamár bandukolt. Naszreddin az oldalán vitte minden holmiját. Aztán este a fáradtságtól először hamar elaludt, de nyugtalan forgolódással telt álma.

Másnap, tehát ma délután négy dervissel találkoztak az Eszfahánba vezető úton. Azok ülnek most távolabb a dombon a tűz körül. Az egyik éppen feláll, pokrócot dob a földre, és elnyúlik rajta. A többiek is hajladoztak már, mint az érett búza szára; aztán mikor a tüzet széjjelkotorták, és szikrákat vetve belecsitult parazsa a földbe, a végleges sötétség pattant széjjel. A lopakodva közeledő lépteket már Hodzsa sem hallotta, addigra ő is elhajózott egy másfajta égbolt még mélyebb messzeségén.

A verstortúra zarándokai útra keltek a következő (távolabbi) helyszín felé. Vándorlásuk közben furulyán magyar népzenei ihletésű improvizatív zene szólt.

A következő helyszínen, a ház előterében az érkezőket a Kicsi madár, mit keseregsz az ágon? kezdetű kalotaszegi népdal fogadta furulyán és gitáron előadva.

Leveles Ibolya - szerepköre a LÉLEKŐRZŐ, LÉLEKSZÓLÍTÓ, helyszíne a KÜSZÖB előtere (a lak előtti vendégfogadó tér)

Ibolya, miközben a verseit mondta, oda-odalépett egy-egy verszarándok-résztvevő közelébe, akivel szemkontaktust keresett.

PÜNKÖSD

feltámad a szél.
lángnyelven szól, akiért
a néma kolomp.

K5

tökéletlenség:
egyszerűek zenéje.
hallgató arany.

K2

darabokra tör.
aranyillesztésem lesz
csend cserepein.

REPEDÉS

szökik a sötét.
mesebeszéd mentén
beszokik a csönd.

FUGA MUNDI

végre cöveket ver a talajba.
nem vándorol többé, nem agítál.
magasra húzott falain belül
ápolta almákat terem a kert.
társakat gyéren. emberiséget
csak a nevéből kimosható
-i tehet olykor jóvá.
fennhangos fohásza felhangjai
harangtoronyban egyesülnek
kósza szeráfok szólamaival.
ablakba állított gyertyák
morzézzák bírhatatlan fájdalmát.
és akad, aki a friss levegőt rányissa.
kifordul szájából az istennel,
bűnökkel titkolt beszéd, amikor
egy esztendő csendjéből
megnyílik hedonista
kamalduli különszobája.

TISZTÁN

rálát az ember
térről sötétre.
árnyékát szépen
magára húzza.

kilóg a lába,
angyalos haja,

csöndje lüktet.
vállain meleg.

*Kicsi madár, mit keseregsz az ágon?
Nemcsak te vagy elhagyott a világon.
Nékem sincsen édesanyám, sem apám,
a Jóisten mégis gondot visel rám.*

Ibolya elénekelt ezt a népdalt, furulya és gitár kísérettel

SZERETETCSENDES

szelídült esőben
kővé dermed a táj.
embertelen az ige,
amíg alanyra talál.

odaátra készül
ünneplő szóban.
sok fele barátja
hallgatás marad.
. - .

PLENILUNIUM

hallgatunk. szólók
nem lehetünk. pusztán
gömbölyű tükrök fénye.

HÍV

ajkadra adom szavaimat (Jer.1.10)

ugye ma is épp annyira
nézel, hogy elindulhassak.
mert egyszerre csak egy
fényrészecskéd tölt fel
mindennapi feladatokra

nélküled anyag sem lehetek,
hullámaidban kiegyenesítesz.
csak hátadat merem látni,
szemben elviselhetetlened.
szépem, mindenem, ugye, ugye

elrejté az ő orcáját, mert fél vala

mert csak bokor az, ami
ég és föld alatt rejtőző
altalajkincs minden erényem.
ismertél előttem, elfogadsz.

suttogod minden nap,
hogy nem hiába, kellek
valami nagy titokra,
ki-be tűz a szeretésed.
ma is épp ennyire, ugye

Amíg a verstortúra zarándokai (a közönség) elhelyezkedett a következő állomáshelyen, a belső térben, Quantz B-dúr Cantabile-je szólt fuvolán gitárkísérettel.

Györgyi Csaba - szerepköre a FILOZOFIKUS, KOZMIKUS ÚRHAJÓS, helyszíne egy MISZTIKUS ÚRKABIN (belső terem)

Az angyal és az ember

Amikor egy angyal találkozik az emberével, először is, mivel így illik két régi barát találkozása esetében, könnyedén és barátságosan meghajolnak egymás felé. Ezt követően az angyal egészen lassan és rendkívül tagoltan beszélni kezd az emberéhez, és kifejező, finom kézjelekkel is közvetíti a szavait, mintha csak egy értelmi fogyatékos süketnémával jelelné. Az ember ezen nem sértődik meg, hanem amellet, hogy nagy figyelemmel hallgatja angyalát, összpontosításának jeleként a szavakat kísérő kézjeleket is megpróbálja a lehető legügyesebben utánozni. Ha ezt az intim jelenetet látná valaki, olybá tünne számára, mintha az ember az angyal vízszintes kötelékekkel irányított marionettbábja lenne, pedig nyilvánvaló, hogy nem erről van szó, hanem ismeret, sőt, magas szintű bölcsesség átadásáról. Nekem például egy ilyen találkozás alkalmával ezt mondta az angyalom:

- Van számodra egy jó és egy rossz hírem! A rossz az, hogy bár rendelkeztek már úrhajókkal, és ismeritek a lézer titkát is, ez a kor számotokra még csak nem is a sötét középkor! Ez itt még csak az őskorba nyíló kapu, amely, és ez már a jó hír, fajotokat a lombok fölé, vagyis évmilliárdos tágasságú kalandok útjára hívogatja. De azt is tudnod kell, hogy az élet egy olyan, galaxis-tömegű, hömpölygő felejtés, amely a remény tehetetlenségének felhajtó erejétől hajtva a csillagok, korok, s egyéb végtelenségek ballagásainál is lassabban hajlik vissza saját magába. Cseppek halhatatlan tengere vagy, soha meg nem érkező, mindig éhes tudat vagy, bolygókat hódító, fényes csend vagy! Ember vagy!

Fodor Miklós ember-angyal játéka:

Három néma gesztust rajzolt miközben Csaba a fenti szöveget mondta:

- 1. Köszöntötte az angyalt.*
- 2. Leheletfinoman érintette a levegőt, a levegőn át érkezőt ujjbegyekkel.*

3. *Az érkező égi ajándékot összekulcsolódó nyitott tenyerek fogadták, összezárultak, szív felé hajlottak. Fejet hajtott.*

Fodor Miklós – Isten szabadalma

A Quantz-darab gitárkíséréte szólt háttérként, a dőlt sorokat Ibolya mondta.

Szentülő homályban elmosódott körvonalak.
Színek álmosodnak: tünékeny, mélyvízi halak?
Szemünk sugarai szétázó göröngyökön siklanak.
Éberedő szent ikrák: perzselődő még-nem-halottak.
Egyikünk váratlan felriad: „tán ittasult álomba estem?”
Másikunk nyugtat: „álmodban fürödni kívánna testem”.
A fal falfehéren fénylik ágyrajáró, remegő sötétben.
„A szemérem arrafelé lüktet, amerre nem kértem.
Mit akar tíz ujjad begye? Mint alvajáró vadállat karma!”
„Némulj, drága, hisz vágyunk egy isten szabadalma.”

Györgyi Csaba – Kopp-kopp

A mondás alatt koppanások hallatszottak – gitáreffektek.

Félúton a szomszédos naprendszer felé valaki kopogott úrhajóm tritánium burkolatán. Ez a zaj a kilövés előtti estét idézte fel bennem, amelyet bereményi nyaralónk teraszán töltöttünk el apámmal. Egészen addig képtelen voltam elmondani neki, hogy végleg el fogok menni, vagyis soha többé nem fogunk találkozni. Éppen esni kezdett, s a tető hullámpaláján tamtamot vertek az első esőcseppek. Mivel apám vak volt, először is azt szerettem volna tisztázni számára, hogy nem én kopogok idegességemben, amit nyilván érzett is a hangomon, hanem az eső. Reméltem, hogy ebből a gondolat-gombolyagból végül valahogyan majd az is kikerekedik, hogy ez az este a búcsúzásé:

– Apám, ha esetleg idegesít a koppanások közti csend, tudnod kell, hogy nem én kopogok, hanem az eső! Nekem csupán a csendhez van némi közöm! Úgy értem, hogy ezt a fajta csendet én biztosan nem fogom elrontani! Sőt, az igazat megvallva az efféle tagoló, önmagukban viszont éppen ezért keletkezetlen csendeket sohasem tudtam elrontani, hiszen magam is elronthatatlan vagyok, s aki elronthatatlan, abból előbb-utóbb bizony úrhajós lesz! Holnap útra kelek, és bocsáss meg, kérlek, de már nem is térek haza soha többé! – Ezután csend lett, s ahogy a lezúduló eső leszivárgott a kerti ágyások cserepesre száradt repedésein, úgy szivárgott le a világűr némaságnál is mélyebb hallgatásunk az esőkoppanások közti csendek réseibe.

A kopogás még hangzott, miközben Miklós a Némáról szólni kezdett, majd elhalt.

Fodor Miklós – szerepköre: egy KÖZVETÍTŐ LÉNY látója, helyszíne a MITIKUS ÁTJÁRÓ a túli és az innenső világ között (a belső tér ajtaja előtt)

A vers dőlt betűs részeit mintha rikkancs kántálta volna. Az első rész mintha egy politikai bizottság gyűlésén hangzott volna el, a végén előlépett a látomást látó ember.

A Néma katartikus földre szállása

*álombiztonsági ügy lett a Néma
emberjogi körökben vezető téma
úgy hírlík, csillagmítoszok ivadéka
nézd, szül a meddő, táncol a béna*

Tudja, hol a szentély, tisztel minden kivérzett tanút.
Senkinek se árt, mégis szorongunk tőle akaratlanul.
Ismeri a rejtekösvényt lápon, erdőn, pincékben.
Szót se szól, csak némán ékeket aggat a jelentésekre.
Ha provokáljuk, gyengéden ránk néz, kérdés elé állít:
stabilak-e harcállásaink?
Rettegünk, hogy eljut a szent széfig,
megfejtí a kódot, tanokat áthímez,
idegeinkbe színez.

*közigazgatási gonddá vált a Néma
piaci, jogi, hálózati probléma
dőlni látszik minden tudós séma
nézd, lefogy a pufi, hízik a vézna*

Algoritmusokra testáljuk az összes jogkörünk,
nekik kell a Némát bemérni szépen, ne legyen ebből kár.
Okosabbak nálunk, rég beláttuk, nem vitatjuk már.
Szabadon a Néma mért kószál, hova ez a nemtörődömség?
Meg kellene ölni, de nincs ellene érvünk,
s reszketünk a rendszerért.

Ha nem gondolok rá nappal, vidám vagyok, pozitív és felszabadult,
dolgaim jól alakulnak, bár nem tökéletesen.
Elalvás előtt mégis eszembe ötlík.
Riadtan csücsülök pizsamámban. Szándékom ellenére beveszem az altatót.
Álmomban körülölel, mint egy hősi kor hite.
Szerelme óriáskígyóként nap mint nap szétfojtja bennem a jelent.
Légszomjjal éledek ide vissza.
Egész nap a Némát fürkészem, de isa semmi.
Akármit akármiként tett vagy nem: érthetem így is, úgy is.

Fuvolán és gitáron Fodor Miklós egy szerzeménye szólt.

Koppány az ÁTJÁRÓ (ajtó) előtt állva mondta el a mese utolsó képeit és gondolatait.

Csáji László Koppány: Hogyan lépünk át az időtlenségbe (3. rész)

Egy környékbeli pásztor akadt rá végül a három széjjelszabdalt, szanaszét heverő tetemre (bár a legyek már előtte meglelték őket). Téglaszürkére száradt vérük porral vegyülve fedte kővé dermedt tagjaikat. Forró, remegőn világos nappal volt, görcsösen olvadt szét a pásztor kutyáinak vad csaholása. Másnap este Khinesszir városában tizenkilenc vérdíjat osztottak szét. A siker emlékére falucskát alapítottak „azon” a helyen: Hodzsakartakh ma is látható valahol keleten, Kharand és Bukhtakh városai között a hegyekben. Büszke, kemény emberek földje az.

Néhányan még ma sem hiszik el, amit mi itt mindannyian tudunk, hogy Hodzsát azóta többen is látták erre-arra: amint ajándékozott, ellopott egy ökröt egy varjú segítségével, vagy épp szétosztotta egy álszent zarándok teljes vagyonát a szegény falusiak között. Egy gyakran felidézett történet szerint pedig a vérdíjra éhes üldözői elől útitársával együtt egyszerűen eltűnt a távoli, sziklás hegyek között a porfelhőben, mert – négy dervis is tanú rá – valahogy megérezte, hogy katonák közelednek. Így azok hoppon maradtak – hála legyen a Mindenség Urának!

A résztvevők az ÁTJÁRÓBAN (a szoba ajtaja előtt) álltak csendben, szemben a közönséggel, Miklós kezében a csendkorsó, benne papírokra írva az összes elhangzott szöveg.

Utolsó gesztusként az asztalra (CSENDOLTÁR) helyeződött a csendkorsó. A költők arra kérték a jelenlevőket, hogy vegyenek ki egy-egy verset, szöveget belőle, és vigyék magukkal emlékként, hogy a RÉSZ felidézhesse az EGÉSZet.